

יניק מהגוף, כן כתב הפרי מגדים, ובתוספת שבת אינו טוב כן, ומרש"י שהביא הפרי מגדים אין מוכרח, דאפשר דמיירי דלא חסר מהעור רק שקלף העור לצד מעלה, דביד אין דרכה בכך, ואפילו הכי אם להוציא ליחה מותר, אבל ממ"א סימן ש"א סק"ז ופה בט"ז ס"ק כ"ג משמע דמשום צערא לא הוי שרינן שבות כדרכו, ואם כן מה שאנו מחזירין כשהוא להוציא ליחה הוא רק ביד ולא בכלי [פמ"ג], עכ"ל.

ומבואר דס"ל כהאשל אברהם דאסור להסיר מעור המורסא ורק לקרעו מצד אחד מותר, וחולק על מה שכתב הפרי מגדים דעור המורסא הוי כציפורן שפירשה רובה דתו לא יניק מהגוף שמותר לתלוש לגמרי. ובספר זכור ושמור מלאכה גוזז כתב, דאף שמותר לקלף העור לצד מעלה (וכדברי הבה"ל), מכל מקום יש ליזהר שלא לקולפו כל כך שהוא יהיה תלוש ברובו, משום דאם תולש העור ברובו כבר אינו נחשב מחובר וחייב משום גוזז, [ועל כן אם נתלש ברובו מערב שבת מותר להסירו בשבת אם מצערו דכבר אינו מחובר מדאורייתא].

הסרת ת"ד (יז) [כג] בשו"ע סימן שכ"ח סעיף כ"ב איתא, מעבירין גלדי המכה וכו' ואפילו בגמר מכה רליכא צערא אלא תענוג בעלמא שרי. ומבואר להדיא דמותר להסיר גלדי פצע וליכא בזה משום גוזז. וכן משמע ממה שכתב בשו"ע סימן שלי"ב סעיף ב', אין מפרנסין לבהמה גלדי מכה ולא סכין אותה בשמן, והני מילי בגמר מכה דליכא אלא משום תענוג, אבל בתחילת מכה דאיכא צערא שרי, ע"כ. וטעמא דאסור להסיר מכהמה בגמר מכה, דאין לטרוח בשביל בהמה בשבת כדי לענגה. אבל בתחילת מכה מותר וליכא בזה משום גוזז.

ובקצות השולחן סימן קל"ו בבדי השולחן ס"ק כ"ב ביאר, דנראה דהא דאין בזה משום איסור תולש, לפי שהגלד אע"פ שמדובק בבשר סופו ליפול מאליו, ועדיף מציצין שפירשו רובן מעור האצבע דאסור להסירן אלא אם כן מצערות אותו. ומכל מקום נראה דהעברת גלדי המכה תהיה ביד כמו בציצין ולא בכלי, ובגמרא שבת דף נ"ג ע"ב הלשון מפרנסין ופרנסו היינו ביד, עכ"ד.

ובאשל אברהם מבוטשאטש אר"ח סימן קס"א כתב, וז"ל (גלדי מכה) גלדי חטטין שכשדרכו להקפיד ולהסירם ואין לו חשש צער על ידי זה שחוצצין לגטילת ידיהם בשבת, כיון שאין דרך להסירם משום חשש תולש נראה שאין חוצצין, כיון שאז אין דרך להקפיד ולהסירם וכו', עכ"ל. ומשמע דמותר להסירם רק כשמצערות אותו. אמנם יש לדחות דהא דכתב דאין דרך להסירם משום חשש תולש, אינו משום דיש איסור גוזז בהעברת גלדין, אלא דחשש שבשעת הסרתן יתלוש עור מסביבו, וצ"ע.

וכן מצאתי שכתב בשו"ת שבט הלוי חלק ג' סימן ל"ו, דבהעברת גלדי מכה יש ליזהר ולפעמים כבר מעורה הגלד בעור הטבעי הנשאר, ועל ידי שמעביר הגלד עוקר העור.

ובספר זכור ושמור מלאכה גוזז כתב, דמותר להעביר גלדי מכה אע"פ דעור המורסא אסור להסירו, כיון דגלד של מכה הוא דם שנקרש ונתייבש, ועל כן אינו חלק מגוף האדם או חלק הנטפל אליו כמו צמר ושער או ציצין של עור שצומח מהגוף, אלא הוי דבר חיצוני להגוף, והוי דומה לאיספולנית שהדביקו על הגוף שמותר להסירו בשבת, עכ"ד. ונלע"ד דמותר להסירם אף בכלי, ודלא כהקצות השולחן

דהתיר רק ביד, דכיון דאין בזה לתא דגוזז לא שנא אם עושה כן בידו או בכלי, וצ"ע.

והנה כל זה שמותר להעביר גלדי המכה הוא דוקא כשלא בודאי יצא דם, אבל אם בודאי יצא דם הוי פסיק רישיה ואסור (משום חובל), עיין במ"ב סימן שכ"ח סק"צ ובשעה"צ ס"ק ס"ז, (עיין בשמירת שבת כהלכתה פרק ל"ה סעיף ל"א). ונראה דמציאות של יציאת דם תלוי בשיעור מדת ריפוי הפצע, שאם כבר נתרפא קצת לא שכיח שיצא דם בהעברת הגלד,

אבל אם הפצע טרי ועדיין לח קרוב לודאי שיצא דם, וצ"ע.

והנה בחזון איש יורה דעה סימן צ"ד סק"ד כתב, וז"ל ואפשר דתרי גלדי נינהו, הדם והריר שיוצאים בשעת מכת טריתו והן נקפאין ואח"כ על פי המכה, והשניה אותו הגלד שמעלה שטח פני המכה שמתחיל הבשר להקשר ולהגלד והולך וגדל עד שיתרפא הבשר תחת חסות הגלד והגלד נפל. והנה כל שתחת הגלד עדיין לא נקרם ונתרפא, הרי הגלד נידון כעור הבשר ואינו חוצץ, וכשנתרפא כבר תחתיו הרי הוא חוצץ, וזהו דין השני במתני' שחור למכה חוצץ, ובכלל הזה אם נתפשטו שפתי הגלד על עור שסביבות המכה או שכבר נתרפא תחת שפתי הגלד הקיצונים או שנקרש הדם והריר שנשתרבבו בשעת הפצע בסביבות המכה ושכמכה וכו', עכ"ל. ומבואר שמחלק בין גלד שהוי חלק מגופה ואינה חוצצת, לבין גלד שנמצא על מכה שכבר נתרפא דהוי חציצה. ויש להסתפק אם הוא הדין גבי שבת יש לאסור להסיר גלד כזה שאינה חוצצת משום גוזז. אמנם בשו"ע סימן שכ"ח סעיף כ"ב סתם וכתב דמעבירין גלדי מכה וכו' ולא חילק, ומשמע דבכל גווני שרי. ושאלתי על זה להגר"ח קניבסקי שליט"א, וכתב לי דלכאורה קשה להקל, והשו"ע קיצר בזה וצ"ע, עכ"ד. ובדומה לזה שמעתי מהגר"ג קרליץ שליט"א, דמותר רק להסיר גלד בסוף מכה, והיינו שהפצע כבר נתרפא רק נשאר עליו גלד יבש דבוק מלמעלה.

[כג*] כתב בשמירת שבת כהלכתה פרק י"ד סעיף מ"ג, על פי מה דאיתא בשו"ע סימן שכ"ח סעיף כ"ב דמעבירין גלדי המכה, דהוא הדין מותר להוריד ביד את הקשקשים (חתיכות עור יבש המתקלף) מבין שערו ראשו, אך יזהר לא להוריד קשקשים כאלה שעדיין מחוברים לגוף האדם, ורצה לומר אפילו מחוברים לגוף האדם אפילו רק במקצת גם כן אסור, וכמו שאסור לתלוש רצועות הקטנות של עור שנקלפו מסביב לציפורן ועדיין מחוברים בקצותיהן, ואפילו להסיר אותו חלק של העור שכבר נקלף אסור, שסוף סוף הרי הן עוד מחוברות לגוף, עכ"ד. ובאהל שרה ח"ב פ"ד סעיף י"א כתב, דקשקשים שהם תלושים ורק דבוקים לשערות מותר להסירם בשבת ויו"ט, ד"ל דהוי דומיא דמפלה בגדיו מכינים שמותר. **ובספר** זכור ושמור כתב, דקשקשים שנתלשו אבל עדיין מחוברים במקצת אסור מדרבנן להסירם, וכמו שאסור לתלוש רצועות הקטנות של עור שנקלפו מסביב לציפורן. אמנם אדם שסובל מקשקשים שרי לגרד ראשו בשבת, אע"פ דהוי פסיק רישיה שיתלש חתיכות עור יבש מקרקפתו, דהרי הוי דבר שאינו מתכוין, וכיון שעושה כן כלאחר יד [דאדם שרוצה לתלוש עור מקרקפתו לא היה עושה כן סתם בגירוד ראשו], הרי פסיק רישיה בתרי דרבנן שמותר היכא שאינו מכוי. ולפי זה מותר לגרד ראשו אפילו במקום דליכא

הסרת
שקש

צער, ודלא כמו בצפורן שפירשה רובה דמותר להסירו רק כשמצער, דהכא הוי פסיק רישיה בתרי דרבנן ששרי היכא שאינו מתכרין.

אמנם בשו"ת נשמת שבת חלק ד' סימן כ"ח כתב, דנראה דעצם הסרת עור קשקשים שהוא עור שנתייבש נראה דאין בזה איסור מלאכת גוזז או עוקר דבר מגידולו, דהרי כבר נתייבשו לגמרי ופסק חיותיה וכתלושין ועומדין דמי, ומותר אף לכתחילה להסירם, וכמו שמותר להסיר גלדי המכה כל שכן בזה. ואפילו קשקשים שכמעט נעקרו

ונתלשו לגמרי ובנגיעה כל דהו הם נפרדים לגמרי מותר להסירם לכתחילה. וכן שמעתי מהגר"נ קרליץ שליט"א. **ובשיעורי** שבט הלוי על הלכות גדה סימן קצ"ח סעיף כ"ב אות ד' (עמ' של"ג) כתב, דבשבת אפשר להסיר קשקשים היורדים באופן קל, דכשירידים בקלות אין נחשבים למחזורים, עכ"ד.

עין [כד] בשו"ת מנחת יצחק חלק ד' סימן ט"ז אות ג', שנשאל אודות אנשים שסובלים כמין עקיצה בין אצבעות הרגלים, והצער מכריחם לשרט בין האצבעות ועוקרים כמין נקודות שאינן נקיות על ידי השריטה, וידוע דהעוקר דבר מגופו הוי כתולש מן המחזיר, וגם לפעמים ידבק באף של אדם כמו צואת האף, ובאוזן צואת האוזן, האם מותר להסירם בשבת כיון שנדבק בגופו. והשיב דתנן במתני' במקואות פרק ט' משנה ב', וגלדי צואה שעל בשרו וכו' והמלמולין, ופירש הרע"ב גלדי צואה שעל בשרו שנתייבשה ונעשה גליד, והמלמולין כשיריו של אדם מלוכלכות בטיט או בבצק או בויצה ומולל ידו אחת על חברתה נעשה על ידו כמין גרגרים של שעורים עכ"ל, ובמשנה אחרונה שם כתב, וז"ל וגלדי צואה הך צואה לא צואת האדם אלא מלמולי זיעה שנתייבשה ונעשה גליד ומקרי צואה כמו צואת האוזן צואת החוטם עיי"ש. והנה גם המיחוש שסובלים בין אצבעות הרגלים הוי רק נדבק מן הזיעה על הגוף, ואם כן הוי כמו טיט או שאר דבר הנדבק בגופו של אדם, דבהסירו מן הגוף אינו עוקר דבר מגופו. אבל אם על ידי השריטה עוקר דבר מגופו ממש, וכמו ששכיח שמחמת שדבוק במקום שיער תולש גם מהשער שבגוף עם הסרתו, הוי בכלל מה דאיתא (סימן שכ"ו סעיף ח') דהיכא דודאי משיר השער והוי פסיק רישיה אסור, עכ"ד.

בשו"ת [כה] שבט הקהתי חלק ב' סימן קנ"ו נשאל, מי שנדבק לו דבק חזק על גופו, וכיון שהיה קשה להורידו ביטלה לגופו, האם יש חשש דתולש אם מורידו בשבת, כיון דבטלה לגופו. וכתב דאם לא ביטל הדבק לגופו ודאי אינו חלק מגופו והוי כלכלון בעלמא וליכא חשש תולש אם מסירו מגופו, ואפילו אם היה קשה לו להסירו מגופו ועל כן ביטלו לגופו, נראה גם כן דלא נעשה חלק בגופו, כיון דסוף סוף יפול הדבק מגופו, דכן הוא דרך הגוף שדוחה כמשך הזמן כל דבר זר מעל הגוף, ואם כן לא הוי חלק מהגוף ומותר להסירו. וכיוצא בו כתב כקצות השולחן סימן קל"ז בבדי השולחן ס"ק כ"ד, דמותר להסיר בשבת ביד גלדי פצע דכיון דבסוף יפול הגלדים, אם כן הכא נמי כיון דבסופו של דבר יפול הדבק לא בטיל להגוף ומותר להסירו אף בכלי, דדבק בא מקום אחר משא"כ גלדי פצע בא מהגוף נע"כ אסר הקצה"ש

הסרת דבק שנדבק בגופו

בכלי]. וכן הורו הגרש"ז אייערבך זצ"ל ולהבחל"ח הגר"ש אלישיב שליט"א, דאין חשש במסיר הדבק מעל הגוף אע"פ שבטלו להגוף, עכ"ד.

(יח) [כו] **התוס'** בשבת דף ס' ע"א בדי"ה למאי, כתבו שמותר לאשה לחלוק שצורה, עיי"ש. וכן כתבו הרא"ש והר"ן. אבל רש"י שם בדי"ה ובשבת למאי חזיא כתב, דבשבת אינה חולקת שצורה. וכן דעת האור זרוע סימן ע"ח אות ג'. ובשו"ע סימן ש"ג סעיף כ"ו פסק כדברי התוס' שאשה יכולה לחלוק שצורה. והרמ"א כתב דיש לאסור כרש"י והאור זרוע לחלוק

שצורה. והוסיף הרמ"א שדוק ע"י כלי אסור אבל באצבע נהגו להקל. ובתוספת שבת שם ס"ק נ"ג ביאר דבאצבע אין בו משום תלישה.

והנה במ"ב סימן ש"ג ס"ק פ"ד כתב, דהא דיש אוסרים לאשה לחלוק שצורה הוא משום חשש תלישה. וכן כתב הלבוש שילחי סימן ש"ג, וז"ל ויש אוסרים אפילו לחלוק שצורה שקודין שייטי"ל אסורה לעשות בכלי שגם היא תולשת שערות, וכן נוהגות הנשים לעשותם ביד באצבע ולא בכלי, עכ"ל. וכן פסק באגלי טל מלאכת גוזז דין י', וז"ל וכן אשה לא תחלק את שצורה או פאה נכרית שלה בכלי אבל באצבע בעלמא נהגו להקל, עכ"ל.

אבל בקצות השולחן סימן קמ"ו בבדי השולחן ס"ק כ"א איתא, דנראה דאיסור לחלוק שצורה לכאן ולכאן הוא משום בונה, וכמו שאמרו בגמרא פוקסת חייב משום בונה, ופוקסת היינו מתקנת שצורה במסרק או כידים. ואע"פ דלא כתבו דפוקסת הוא שחולקת שצורה אלא מתקנת שצורה, מכל מקום יש לומר דמתקנת שצורה כולל כל מיני תיקונים, שהמנהג לעשות בשערות, וגם תולקת שצורה לכאן ולכאן ושביל באמצע הוי תיקון שערות הנזהג, ואסור משום בונה. ובמועד קטן דף ט' ע"ב פרש"י פוקסת מחלקת שצורה לכאן ולכאן (אע"פ שיש אומרים שפירוש מועד קטן שלפנינו אינו מרש"י). וכן איתא בערוך ערך פקס ב', פוקסת מחלקת שצורה לכאן ולכאן. וכן כתב ריא"ז בשלטי הגיבורים פרק המצינע, הפוקסת שער הראש שחולקת השער לכאן ולכאן ושביל באמצע הראש.

ובשו"ת אז נדברו חלק ב' סימן ע"ח גם כתב לבאר בדברי רש"י שאסר לחלוק שצורה שהוא משום בונה ולא כדברי המ"ב שכתב משום חשש תלישה, דלמה נאמר שרש"י יפרש בדף ס' ההיפך ממה שמפרש בדף צ"ד ע"ב גבי פוקסת שחיובו משום בונה שמתקנת שצורה בין אצבעותיה ופושטתו. והדברים מפורשים כן באור זרוע סימן ע"ח אות ג', ופירש הסוגיא דדף ס' כפרש"י ומשום בונה ומציין זה שפירש במלאכת בונה בדף צ"ד. ומה ששייך בונה בחלוקת שערות, מסתבר שכתב הרמ"א לחלק בין יד לכלי הוא גם כן משום חשש בונה, דלא שייך בונה אלא כשמדביק או מחבר דבר אל דבר ואין פלוגתא בזה, אלא דרש"י ס"ל דגם בזה כשעושה שביל חלק ומשכיב השערות שבצדדין זה על גבי זה יש בזה גם כן מעין בונה, לכן מוסיף רמ"א דלא שייך זה אלא כשעושה בכלי כמו שרגילין, אבל ביד אין השערות שוכבין מדובקין היטב זה על גבי זה.

(יט) [כז] **בשו"ת** הריב"ש סימן שצ"ד האריך לבאר שאסור לסרוק במסרק בשבת, דאיתא בשבת דף נ' ע"ב לענין שבת, נזיר חופף ומפטפס אבל לא סורק. וביאר

חלוקת שער

1234567

תוס' התוס'

גירוז בין אצבעות הרגלים

שער התוס'

סריקת שערות במסרק